

УДК 37.091.12.011.3 – 051:796

Пеньковець Д.В.

ФОРМУВАННЯ ЗМІСТУ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ У МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

У статті розглядається проблема наукового обґрунтування психолого-педагогічної підготовки майбутніх учителів фізичної культури, яка є невід'ємним складовим компонентом професійної підготовки, спрямованим на формування компетентностей майбутніх фахівців.

Основною метою і результатом психолого-педагогічної підготовки є модель висококваліфікованого, добре підготовленого учителя, який би поєднував у собі глибоку наукову ерудицію з ґрунтовним знанням основ психолого-педагогічної науки та високим рівнем методичних умінь.

Ключові слова: професійна підготовка, психолого-педагогічна підготовка, професійна компетентність, інноваційний підхід, інноваційно-зорієнтована підготовка.

Сучасні умови, коли відбувається модернізація всієї системи вищої освіти, Мінються старі освітні парадигми, впроваджуються нові інноваційні технології, що диктують нові вимоги до якісної професійної підготовки кадрів, у тому числі у підготовці учителів з фізичної культури.

Сучасний рівень розвитку суспільства, в якому основним ресурсом стає мобільний і висококваліфікований людський капітал, вимагає модернізації всієї системи вищої освіти. Мінються старі освітні парадигми, впроваджуються нові інноваційні технології, що диктують нові вимоги до якісної професійної підготовки кадрів, у тому числі у підготовці учителів з фізичної культури. Останніми роками в Україні, в контексті Болонського процесу, відбувається переорієнтація оцінки якості освіти з понять "підготовленість", "вміння" на поняття "компетенція", "компетентність". Відбувається активне переосмислення змісту професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури. Розвиток педагогіки і психології, інтерес до особистості та її потенційних можливостей саморозвитку, розуміння освіти як неперервного процесу, який характеризує життєдіяльність сучасної людини, спричинили підвищений інтерес до питань підготовки майбутніх учителів фізичної культури. Одним із таких складових є психолого-педагогічна підготовка.

В останні роки суттєво зросла кількість наукових робіт, присвячених проблемі викладання психолого-педагогічних дисциплін у вищих навчальних закладах. Дослідженню проблем формуванню змісту професійної освіти присвячені дослідження Н. Брюханової, С. Гончаренко, Н. Журавської, О. Коваленко, М. Лазарева, І. Лернера, В. Ледньова, П. Лузана, В. Манько, О. Савченко. Особливості формування змісту психолого-педагогічної підготовки знайшли відображення у роботах Л. Б. Бадмаєва, Л. Виготський, В. Карандишева, А. Петровського.

Мета статті полягає у висвітленні теоретичних засад формування змісту професійної та психолого-педагогічної підготовки майбутніх учителів фізичної культури. Сучасна парадигма вищої освіти, орієнтована перш за все на особистість і підготовка майбутніх учителів фізичної культури має включати в себе також психологічно орієнтований професійний підбір. Ґрунтовні знання з педагогіки та психології є запорукою ефективної організації викладачем особистісно-орієнтованого навчального процесу.

Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до професійної діяльності передбачає формування професійної компетентності в галузі вивчення психолого-педагогічних дисциплін. Знання з психології дозволяють майбутньому фахівцеві пізнати індивідуальну і соціальну природу людини. Психологічні знання дозволяють майбутньому фахівцеві пізнати психічні якості особистості, які обумовлюють специфіку основних підходів до розуміння сутності процесу спілкування, надання безпосередньої допомоги учням у розв'язанні їх соціально-психологічних проблем, уміння самостійно приймати рішення в різних ситуаціях.

Знання психолого-педагогічних закономірностей, застосування їх у професійній діяльності підвищує ефективність праці майбутніх учителів фізичної культури, допомагає їм розуміти співрозмовників, регулювати взаємовідносини з колегами, учнями, батьками учнів тощо. Якісна професійна діяльність майбутніх учителів фізичної культури передбачає володіння фахівцем професійними, соціальними, психологічними компетентностями.

Під час вивчення психолого-педагогічних дисциплін майбутніми фахівцями створюються сприятливі умови для формування інноваційних властивостей особистості і відповідної поведінки. Психолого-педагогічна підготовка є експериментальним предметом, на якому демонструються можливості психолого-педагогічного забезпечення становлення особистості як суб'єкта інноваційної діяльності, а в той же час забезпечує інтенсивний особистісний розвиток майбутнього учителя з фізичної культури, тим самим доповнюючи і збагачуючи процес професійного становлення в плані розвитку інноваційних технологій.

Таким чином, психолого-педагогічну підготовку можна назвати інноваційно-зорієнтованою, яка забезпечить розвиток особистості як суб'єкта інноваційної діяльності на рівні діяльнісного, особистісного та соціального компоненту. Отже, в основі інноваційного розвитку майбутніх учителів фізичної культури у професійній підготовці має бути закладена ідея інтеграції особистісних, соціальних і діяльнісних аспектів особистості [2, с.71]

Психолого-педагогічні знання допоможуть майбутньому фахівцю подолати психологічний бар'єр до нового, інноваційного; розвивати вміння проектувати свою діяльність; структурувати соціально-культурний досвід на рівні знань, норм, цінностей; навчають педагогічному спілкуванню. Спілкування – це багатоплановий процес, який виконує цілу низку функцій. Функціональні можливості спілкування реалізуються на різних рівнях, залежать від ситуацій, змісту і мети спілкування. Без спілкування, як особливого різновиду діяльності, неможливий розвиток людини як особистості, як суб'єкта діяльності, як індивідуальності. Воно задовольняє потребу людини в контакт з іншими людьми. Зміст і форми спілкування впливають на розвиток тих чи інших якостей індивіда [5, с.122]

Основою педагогічного спілкування є педагогічний діалог. У педагогічній літературі діалог визначається, як форма педагогічної взаємодії в умовах навчальної ситуації, в ході якої відбувається інформаційний обмін, взаємний вплив і регулюються відносини [3]. Щоб зробити діалог ефективним майбутньому учителю фізичної культури необхідно оволодіти такими вміннями:

- а) ставити мету спілкування і добиватися її досягнення шляхом аргументації на основі конкретних фактів, різних видів наочності;
- б) формулювати систему питань до співбесідника;
- в) аналізувати відповіді співбесідника і будувати подальший діалог з ним, враховуючи його знання, настрої та практичний досвід у використанні варіативності ситуацій;
- г) добиватися взаєморозуміння у спілкуванні, реагувати на правомірність аргументів та форму висловлення співбесідника;
- д) підтримувати невербальний контакт із співбесідником, відчувати його психологічний стан, орієнтуючись на зовнішні ознаки [5, с. 164]

Сучасний учитель не має бути маніпулятором, тобто не намагатися підкоряти і контролювати волю учнів для досягнення власної мети; він має володіти протилежним до маніпуляції потенціалом – само актуалізацією. Цей термін ввів в науку американський психолог А. Маслоу самоактуалізуючими людьми він назвав тих, які відрізнялись від інших сильною потребою в діяльності, творчості, а також відповідальністю, справедливістю, тощо. За його вченням само- актуалізація це бажання людини стати тим, ким вона може стати, досягти вершини свого потенціалу [1, с. 26]. Маслоу розробив характеристику самоактуалізуючих людей, з якої виходить, що вони становлять "цвіт" людської раси і є кращими її представниками яким притаманні такі якості: ефективне сприйняття реальності, прийняття себе, інших, безпосередність, простота, центрованість на проблемі, незалежність, свіжість сприйняття, вершинні переживання, суспільний інтерес, глибокі міжособистісні взаємостосунки, демократичний характер, креативність і опір окультуруванню. Завдяки цим якостям та стремлінню викладач прагне бути високим професіоналом, реалізувати свій багатогранний науковий і творчий потенціал [1, с. 26].

Окрім того, що викладач володіє високої якості особистісними рисами, інформаційною та педагогічною культурою, у його діяльності важливе значення мають знання та вміння з психолого-педагогічної підготовки. Знання психологічних основ викладання обраного предмета, психологічного стану учнів і свого власного, закономірності вікових та індивідуальних особливостей сприймання учнями змісту навчання. Вивчення психолого-педагогічних дисциплін майбутніми учителями фізичної культури, можна визначити як процес становлення психолого-педагогічної компетентності майбутніх фахівців в плані підвищення і збагачення професійної компетентності. У процесі вивчення психолого-педагогічних дисциплін забезпечується інтенсивний розвиток професійно значущих особистісних властивостей, а також закладаються основи їх ефективного професійного вдосконалення і формування готовності майбутніх фахівців до інноваційної діяльності. Відповідно можна визначити такі структурні компоненти моделі психолого-педагогічної підготовки:

Ціле-мотивований компонент який характеризує зорієнтованість психолого-педагогічних дисциплін на формування готовності майбутніх фахівців до інноваційної діяльності. Метою вивчення психолого-педагогічних дисциплін має бути не просто вивчення психологічних чи педагогічних понять, а використання психолого-педагогічних знань для саморозвитку, професійного зростання, вдосконалення діяльності.

Така цільова-мотивована зорієнтованість знаходить відображення в мотивації навчання в набутті психолого-педагогічної компетентності. Пріоритет має надаватись ціннісно-мотиваційним цілям навчальної діяльності, які надають навчальному процесу особистісного сенсу.

Змістовний компонент – полягає в особливій змістовній побудові самого навчального процесу, що може здійснюватись як процес інноваційної діяльності: від етапу генерування нових ідей, до етапу їх впровадження в професійну діяльність. В основі змісту навчального матеріалу та формі його викладання покладені такі наукові принципи: функціональну повноту компонентів змісту освіти, диференціацію та інтеграцію, ступеневість освіти [4, с. 266] До принципів формування змісту вищої освіти: принцип відповідності змісту освіти у всіх його компонентах і рівнях вимогам розвитку суспільства, науки і особистості, принцип структурної єдності змісту освіти на різних рівнях формування, принцип гуманітаризації, принцип фундаменталізації навчання, встановлення наступності і міждисциплінарних зв'язків, практичної перетворюючої діяльності [1, с. 73].

Організаційно-технологічний компонент повинен забезпечувати впорядкованість навчальної діяльності для досягнення мети, бути відтворювальним, раціональним. Даний компонент полягає у виборі відповідних умов, методів та засобів навчання та систематизованого використання. Основним критерієм якості обраних компонентів є їх результативність, ефективність, оптимальність.

Контрольно-оціночний компонент має забезпечувати зворотний зв'язок про результати навчальної діяльності, розвиток і вдосконалення досвіду (особистісного, соціального, діяльнісного). Необхідним є дотримання основних принципів дидактичного контролю: об'єктивності, перевірки і оцінки. У відповідності до цілей підготовки майбутніх учителів фізичної культури до інноваційної діяльності необхідним є навчання самостійному контролю і оцінювання результатів своєї діяльності.

Отже в світі сучасних вимог до освіти, основною метою і результатом психолого-педагогічної підготовки є модель висококваліфікованого, добре підготовленого викладача, який би поєднував у собі глибоку наукову ерудицію з ґрунтовним знанням основ психолого-педагогічної науки та високим рівнем методичних умінь.

Сучасне суспільство знаходиться у стані неухильного оновлення та розвитку. Це викликає гостру потребу у високих професійних якостях громадян. Щодо педагогічної професії, поняття професіоналізму інтегрує у собі рівень володіння системою професійних вмінь та навичок педагога, а також, творчий підхід до процесу здійснення діяльності. Кожен педагог – це особистість, певний склад характеру, кожен володіє елементами педагогічної майстерності. Тому він повинен знати свої сильні та слабкі сторони, критично оцінювати всі особливості своєї особистості. При здійсненні своєї професійної діяльності педагог намагається максимально адаптувати її до своїх можливостей, особливостей психічного складу, спираючись, насамперед, на ті здібності, що у нього найбільш розвинуті.

Використані джерела

1. Маслоу А. Самоактуалізація / Маслоу А. [Електронний ресурс] – Режим доступу: Psycholody.ru. – www.Psycholody.ru/00037.shtml.
2. Артющина М.В. Інноваційний підхід у викладанні психолого-педагогічних дисциплін у вищих закладах освіти України / Артющина М.В. // ВІСНИК НТУУ "КПІ". Серія: Філософія. Психологія. Педагогіка. – Випуск 3. – 2009. – С.70-75.
3. Гончаренко С.І. Український педагогічний словник / С.І. Гончаренко. – К.: Либідь, 1997. – 376 с.
4. Леднев В.С. Содержание образования: учеб. пособие / В.С.Леднев. – М.: Высшая школа, 2011. – 360 с.
5. Максименко С.Д. Загальна психологія: навчальний посібник / С. Д. Максименко. – Вид. друге, перероб. та допов. – К.: Центр навчальної літератури, 2004. – 272 с.
6. Савченко О.Я. Дидактика початкової школи: [підручник для студентів пед. факультетів] / О.Я. Савченко. – К.: Абрис, 1997. – 416 с.
7. Цимбалюк І. М. Психологія спілкування: навчальний посібник / І. М. Цимбалюк. – 2-ге вид., випр. та допов. – К.: ВД "Професіонал", 2007. – 464 с.

Penkovets D.V.

THE PAPER ADDRESSES THE PROBLEM OF THE SCIENTIFIC BASIS OF PSYCHOLOGICAL AND PEDAGOGICAL TRAINING OF FUTURE TEACHERS OF PHYSICAL EDUCATION, WHICH IS AN ESSENTIAL COMPONENT OF TRAINING AIMED AT DEVELOPING COMPETENCES OF FUTURE SPECIALISTS

The main purpose and outcome of psycho-pedagogical training model is highly skilled, well-trained teachers who have combined a deep scholarly erudition with a thorough knowledge of the fundamentals of psycho-pedagogy and high level teaching skills.

Key words: *training, psycho-pedagogical training, professional competence, innovation, innovation-oriented training.*

Стаття надійшла до редакції 20.09.2013 р.